

De Begroting van Geluk

Dirk Brounen
Kees Koedijk

INHOUD

PROLOOG: DE OVERHEID IS GEEN GELUKSMACHINE - 7

1 HET LUIE HEDEN – 17

Sluimerende klimaatveranderingen - 18

Financieel ongeletterd - 21

Ons menselijk falen - 25

Een perfecte storm - 28

2 EEN RUSTGEVENDE TOEKOMST – 31

Geld maakt niet gelukkig? - 32

Ons geluk door de jaren heen - 35

Levensfasen en prijskaartjes - 38

Richten, inrichten en verrichten - 44

3 SPAREN EN BELEGGEN – 47

Reizen door de tijd - 48

Wie spaart er voor later? - 51

De eeuw van het aandeel - 56

Onze paniekzones en woekersyndromen - 60

4 WONEN – 65

Een plek onder de zon - 66

Heilige huisjes - 69

Stille reserves - 73

Een hypotheek op je toekomst - 77

5 PENSIOEN – 81

Oude dag - 82

Pensioenlogica - 83

Pensioenbehoeften- 87

Pensioenbeloftes - 92

De toekomst van onze oude dag - 96

6 VERZEKERHEID – 101

Alles van waarde is weerloos - 102

Risico en onzekerheid - 104

Huishoud risicomanagement -106

Verwoekerde polissen - 111

7 LATERE ZORG – 113

En ze leefden nog lang en gelukkig - 114

Van zorg verzekerd - 116

Zorgbehoeften – 120

Wat mag goede zorg ons kosten? - 123

Waardigheid en trots - 126

8 DE OVERDRACHT – 129

Het leven na de dood - 130

Estate planning voor Jan Modaal - 132

Delen, aftrekken en vermenigvuldigen - 134

9 DE BEGROTING VAN GELUK – 141

Een goede vraag -142

Geluk - 144

Connecting the dots - 147

Blijven mikken op een bewegend doel - 152

REFERENTIES - 154

VERANTWOORDING - 156

HIER de kernboodschap van het hoofdstuk in puntige samenvatting,
opsomming en/of prikkelende infographic

Proloog:

De actieve blik vooruit

De begroting van geluk blijkt veel verschillende gedachten op te roepen. “Maar geluk is toch helemaal niet maakbaar! Waarom moet je het dan begroten? Bovendien, geld staat toch los van echt geluk. Gelukkig wordt je niet van geld, maar van mooie momenten en van lieve dierbaren.” Zomaar enkele eerlijke reacties van gewaardeerde collega’s en vrienden die ons vroegen waar ons boek dan over gaat. En ze hebben gelijk. Tenminste voor een deel.

Van het concert des levens krijgt inderdaad niemand een program. Maar we moeten tegenwoordig wel ons eigen toegangkaartje reserveren en betalen. Het concert wordt niet gratis bij ons thuis in de woonkamer opgevoerd. De tijd dat zaken altijd goed voor ons werden geregeld ligt grotendeels achter ons. We stevenen af op een toekomst waarin meer eigen regie van ons wordt gevraagd. Regie zonder dat wij blind worden voor het grote geluk dat ons spontaan kan overvallen. Dat is eigenlijk waar ons boek dus over gaat. Het vinden van een persoonlijke balans tussen open staan voor de mooie momenten die we cadeau gaan krijgen in ons leven en zelf wat meer de regie nemen over onze toekomst, zodat die mooie momenten kunnen blijven komen. Een balans die voor iedere lezer anders zal liggen en die gedurende de loop van ons leven ook zal blijven verschuiven. Wij gaan in dit boek proberen jou als lezer te veranderen van passieve toeschouwer van dit concert des levens tot een fanatieke liefhebber die ook backstage toegang krijgen kan.

Dit boek is bedoeld voor iedereen die zijn of haar administratie liever uitstelt dan oppakt. Die zijn jaarlijks pensioenoverzicht liever opbergt dan doorleest en die soms wel spaart maar zelden weet waarvoor. Voor mensen die er stiekem graag op willen vertrouwen dat het later wel goed komt met ze, want we leven immers in een rijk land met een royale overheid die de zaken goed voor ons regelt. Of was het nou regelde? Tja, want we schrijven dit boek op moment dat onze samenleving snel en structureel verandert, misschien wel sneller en structureler dan ooit tevoren. We leven nu in een tijd waarin grote mondiale trends steeds voelbaarder worden in ons eigen leven. Trends die lang niet allemaal voordelig of aangenaam zijn. Na een mooie reeks van wederopbouw, verzorgingsstaat en meevallers uit de Groningse gasbaten, zijn we nu beland in een tijd van vergrijzing, hervorming en aardbevingsschade. Uiteraard zijn er ook nu nog mooie momenten om heerlijk van te genieten, maar feit is dat onze toekomst er anders uit gaat zien dan ons verleden. Vandaar dat wij in dit boek onze lezers willen trakteren op een actieve blik vooruit.

Een blik vooruit die steeds relevanter en waardevoller gaat worden, want wij worden ouder dan ooit tevoren. In zekere zin wordt die blik vooruit dus alsmaar langer. Onze kinderen van vandaag worden gemiddeld honderd jaar oud, een leven waarin heel veel momenten kunnen worden beleefd. Er komt veel meer tijd in ons langere leven, tijd die wij zelf mogen gaan indelen om te komen tot ons eigen geluk. Dit is een mooi perspectief, althans op papier. In de praktijk blijkt deze extra ruimte en tijd die voor ons ligt ook een bron van keuzestress, zeker wanneer wij in het verleden zijn verleerd om zelf bewuste keuzes te maken over zaken als ons pensioen, ons wonen en onze oude dag. Keuzes die onrust en onzekerheid kunnen oproepen, tenzij we ons geluk voorop en centraal weten te plaatsen. Want dan zijn veel van de keuzes die wij vervolgens moeten maken, lang niet meer zo ingewikkeld.

In de volgende 160 pagina's gaan wij onze lezers meenemen op een reis langs tal van keuzes en beslissingen die we moeten maken, of moeten gaan herijken. Wij realiseren ons goed dat het lezen van een boek, anno 2016, geen gewoonte meer is. Het kost je uren of zelfs dagen en op voorhand is vaak onduidelijk of het de moeite waard zal zijn geweest. Er zijn tal van

spannende boeken waarin aan het eind een moord wordt opgelost. Er bestaat zelfs een Week van het Spannende boek. Een geheel ander genre is dat vol staat met handige tips om je tijd slimmer te besteden waardoor je na het lezen plots een effectiever mens bent. Dit boek is anders. Wij lossen geen moord op en bieden geen methode om te transformeren naar je betere zelf. We doen over dit boek wél twee ferme beloften, die de geïnvesteerde leestijd op voorhand laten lonen. Wij beloven dat dit boek tweemaal rust geeft, zowel tijdens het lezen áls daarna.

Wij hebben het boek bewust beperkt tot de kern van de zaak, zonder vermoeiende uitstapjes naar stokpaardjes van de auteurs. We combineren leuke feiten uit de wetenschap met herkenbare voorbeelden uit de dagelijkse praktijk. Daarmee hopen wij dit boek tot een aangename combinatie van feest-der-herkenning en prikkelende-goede-voornemens te maken. Wij beschrijven geen abstracte problemen, maar prikkelen tot weerbaarheid en ambitie voor een snel veranderende concrete toekomst. Een toekomst die vraagt om de eigen financiële houding daarop snel aan te passen. We starten met een persoonlijke bekentenis. Wij, Kees en Dirk, zijn beiden econoom in hart en nieren en denken allebei graag en regelmatig na over de financiële kant van het leven. Zodoende delen wij ook al jaren voorbeelden uit onze eigen omgeving tijdens een kop koffie op het werk. Bij veel voorbeelden draait het om de financiële bloopers van vrienden en bekenden en verbaasden wij ons over de lichtzinnigheid waarmee ze gebeurden. Heel veel mensen zijn financieel niet fit en weten dat stiekem ook wel. In zekere zin is dit boek geboren uit onze gezamenlijke verbazing en zorg over de beperkte aandacht die mensen besteden aan hun huishoudboekje. Dit klinkt allicht als een vorm van leedvermaak, en eerlijk is eerlijk, bij sommige anekdotes konden wij een glimlach niet onderdrukken. Maar, we moeten bekennen dat de noodzaak voor het schrijven van dit boek echt duidelijk werd toen wij tijdens één van onze koffiegesprekken ontdekten dat wij allebei een woekerpolis in onze administratie hadden. Daar zaten wij dan. Beiden hooggeleerd econoom, met voldoende verstand van zaken, maar met onze eigen blooper op tafel. Die dag werd ons duidelijk dat het maken van een goede begroting van geluk niet alleen draait om

kennis van zaken, maar ook om een actieve, nieuwsgierige grondhouding. Jezelf belangrijke vragen stellen over wat je wilt bereiken in het leven om daarvoor vervolgens een financieel routekaartje te tekenen. Wij realiseren ons goed dat geld maar weinig betekent voor de meeste mensen. Het draait om dat wat je met je geld kunt bereiken. Dat maakt pas echt gelukkig. Door dat geluk voorop te stellen, en de begroting hiervan te belichten, hopen wij onze lezers rust te bieden, ze te verlossen van hun administratieve luiheid en hen te prikkelen tot financiële fitheid.

Een goede begroting van geluk geeft rust en vraagt om prikkeling van het gezonde verstand. Hiervoor geven we enkele vooruitblikkende oefeningen. De veelal passieve financiële houding, waarin geld “niet belangrijk” wordt gevonden en waarin de administratie wordt uitgesteld tot het onafwendbare, verandert in actief overzicht en controle over eigen verlangens en doelen. Met een eigen begroting van geluk bepaal je zelf je uitkomst en ben je minder vatbaar voor de sombere krantenkoppen die ook in de toekomst verschijnen. Je voelt je niet langer een speelbal van vage omstandigheden, zoals een sobere overheid of een dreigende recessie. Nee, met een eigen begroting van geluk, ben je in staat om zelf je dromen tot daden om te zetten.

Klinkt goed, toch? Vrees niet, dit is niet de start van een Telsell aanbieding waarin je die actieve blik vooruit enkel bereikt door de aankoop van een lumineus fitnessstoestel, voorzien van een speciaal shake dieet en instructieve DVD-box. Nee, financiële grip bereik je al met een eenvoudige wandeling, of een goed gesprek thuis bij een kop thee. Uiteraard beloven wij geen glans zonder wrijving, dus ook bij de begroting van geluk moeten enkele hordes worden genomen. Die hordes worden wél steeds makkelijker, want het alternatief – de status quo – is bijzonder onaantrekkelijk. Niets veranderen aan je financiële houding betekent dat je veronderstelt dat de overheid, het pensioenfonds en de zorgverzekeraar alles wel goed voor je zullen regelen. De jaarlijkse pensioenbrief hoef je niet te lezen, laat staan te begrijpen. Dat komt vast allemaal prima in orde, toch?

Onze premier heeft al laten weten dat “...de overheid geen geluksmachine is...”. Daarmee kondigde hij een nieuwe tijd aan waarin

hervormingen zorgen voor steeds minder overheidstoelagen, -voorzieningen en –steun op de kwetsbare momenten in het leven. In de huidige participatiesamenleving is het zaak om zelf je geluk te organiseren, inclusief de bijbehorende financiële planning. Het helpt om tijdig te zien dat de pensioenen niet langer gebaseerd zijn op eindloon, steeds later na onze 65^e verjaardag ingaan, afgetopt zijn tot een maximum en niet langer automatisch groeien met inflatie. Die vervelende boodschap is nog lang niet bij iedereen aangekomen. Het was ook een subtiel bericht, in een brief die zo snel mogelijk is opgeborgen in de administratie voor later. Dit alles betekent nu al dat áls je het Zwitserleven gevoel wilt realiseren je met wachten tot je de juiste leeftijd hebt bereikt, er niet meer bent. Helaas, vaders Drees is niet langer onder ons, en de warme deken van de verzorgingsstaat waaronder velen van ons zijn ingedommeld is al vervangen voor warmhoudfolie die enkel de noodzakelijke warmte levert. Wij zijn nu zelf aan de bal, en geloof maar, dat kan heel leuk zijn. Wij hebben het boek zo opgesteld dat duidelijk wordt wat je met dat nieuwe balbezit kunt gaan doen.

Bij het schrijven zijn wij geïnspireerd en gemotiveerd door verschillende mensen. Als zorgvuldige wetenschappers verwijzen wij naar die bronnen. De geïnteresseerde lezer kan aan het eind van dit boek via de referenties ingangen vinden om verder te lezen. In dat kader vermelden wij bij elk hoofdstuk ook een aantal extra leestips. Op deze manier verwoorden wij in de hoofdstukken de hoofdzaken zo aantrekkelijk mogelijk voor mensen met interesse maar met weinig tijd. Voor hen die aan het eind van de hoofdstukken ons enthousiasme delen, is er dus steeds een routekaartje voor de aanvullende verdieping. Eén boek dat ons in het bijzonder heeft gemotiveerd om zelf de pen te pakken is 'Oud worden zonder het te zijn' van Rudy Westendorp. Een terechte bestseller waarin het feit dat wij allen ouder worden op een boeiende manier wordt besproken en geïllustreerd. Nederland vergrijsst en onze samenleving lijkt zich daar nog maar beperkt van bewust. Ons pensioenstelsel kraakt en kreunt onder de veranderende actuariële statistieken en onze overheid hervormt op alle fronten richting een participatiesamenleving. Maar omdat veroudering en vergrijzing stille

evoluties zijn, merken wij van jaar op jaar niet dat wij aan zet zijn. Rudy Westendorp adviseert aan het eind van zijn boek om, ongeacht je leeftijd, te werken met 5-jaarplannen. Benoem wat je nog wilt bereiken op hoge leeftijd. Zo blijf je actief en gelukkig. Uitrollen op een hybride fiets met matchende trainingspakken is vooral mentaal de verkeerde keuze. We kunnen nog heel veel. Het maken van plannen helpt ons vitaal te blijven. Dit boek kun je zien als een echo van deze oproep. Wij onderschrijven de adviezen van Westendorp en beschrijven in dit boek de financiële kant van het maken van plannen. Welke begroting hoort hierbij en met welke financiële keuzes blijf je op koers om gelukkig en financieel vitaal te blijven?

Het boek is geschreven in vier delen. In deel 1 schetsen wij in twee hoofdstukken de situatie waarin wij nu verkeren en de positie waarin wij onze lezers willen brengen. We straten start met een openingshoofdstuk waarin wij het heden duiden. Hierin schetsen wij diverse trends en ontwikkelingen die samen kunnen leiden tot een “perfect storm” voor ons huishoudboekje. Kort bespreken wij enkele actuele ontwikkelingen en onze menselijk aanleg tot financieel falen. Deze grimmige diagnose verruilen wij in hoofdstuk 2 voor een aantrekkelijk wenkend perspectief. Hierin schetsen wij het nut van financiële fitheid en hoe wij onszelf kunnen verleiden tot deze proactieve houding over onze toekomst. Ook besteden wij aandacht aan de manier waarop wij deze actieve financiële houding kunnen overdragen aan onze kinderen.

Vervolgens behandelen wij in deel twee van dit boek de drie belangrijke kansen die wij in onze begroting van geluk kunnen benutten en combineren – onze spaarpot, ons wonen en ons pensioen. In elke hoofdstuk bespreken wij zowel het relevante verleden, inclusief de luie veronderstellingen, en tonen wij het toekomstperspectief. Wat gaat er veranderen en hoe kunnen wij daar slim op voorsorteren?

In deel drie van dit boek bespreken wij de drie belangrijkste risico’s die wij moeten kennen en beheersen – onze verzekeringen, onze oude dag en onze overdracht. Alle drie zijn dit zaken waarin de tijd niet stil staat. Wanneer wij dat zelf wel doen, lopen wij het gevaar op een lelijk lek in onze begroting van geluk. Welke risico’s moeten wij willen afdekken, welke kosten komen er

op ons af wanneer wij straks de gemiddelde levensverwachting zelf gaan tarten en hoe willen wij aan het eind van ons leven ons opgebouwde vermogen overdragen? Vragen die vroeger alleen leken te spelen voor de rijken in onze samenleving. Maar nu de welvaart breed is verdeeld, wordt voor een steeds grotere groep een goede overdracht haalbaar via estate planning voor Jan Modaal.

Wij sluiten het boek af met een concreet slotakkoord in deel vier. Wanneer duidelijk wordt hoe een goede begroting van ons geluk er voor ons uit kan gaan zien, gaan wij dat geluk nog eens goed onder de loep nemen. Wij oefenen ons in het stellen van de lastige vragen op het goede moment om zo geluk voorop te stellen en de financiële beslispunten in ons leven daaraan te verbinden. Wij sluiten af met een aantal concrete oefeningen die gaan helpen om de stap vooruit te maken, om weer meer eigen regie te nemen in ons leven. Regie over zowel de kansen als risico's die op ons pad gaan komen. Regie die eenvoudiger wordt, wanneer wij eenmaal voelen waar ons geluk echt op gebaseerd is en hoe wij onze prioriteiten het beste kunnen gaan aanbrengen. Dat klinkt allemaal vrij lastig, maar dit kan al beginnen met een wandeling en een kop thee na afloop.